

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio
Dyddiad:	09 Rhagfyr 2021
Pwnc:	Diweddariad Archwilio Mewnol
Pennaeth Gwasanaeth:	Marc Jones Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 01248 752601 MarcJones@ynysmon.gov.uk
Awdur yr Adroddiad:	Marion Pryor Pennaeth Archwilio a Risg 01248 752611 MarionPryor@ynysmon.gov.uk
Natur a Rheswm dros Adrodd: Yn unol â 'Strategaeth Cyfarfodydd Pwyllgor' y Cyngor, mae'r adroddiad hwn yn bodloni gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011, sy'n amlinellu'r dyletswyddau deddfwriaethol sydd i'w cyflawni gan bwyllgor archwilio'r Cyngor, yn benodol, goruchwylio trefniadau archwilio mewnol yr awdurdod.	

1. RHAGARWEINIAD

1.1. Mae'r adroddiad hwn yn diweddarar'r Pwyllgor ar y sefyllfa fel ag yr oedd hi ar 1 Rhagfyr 2021 ynghylch yr archwiliadau a gwblhawyd ers y diweddariad diwethaf ar 1 Medi 2021, llwyth gwaith cyfredol y gwasanaeth archwilio mewnol a'n blaenoriaethau ar gyfer y tymor byr i'r tymor canol.

2. ARGYMHELLIAD

2.1. Bod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn nodi darpariaethau sicrwydd a blaenoriaethau'r Gwasanaeth Archwilio Mewnol wrth symud ymlaen.

Investment in Assets

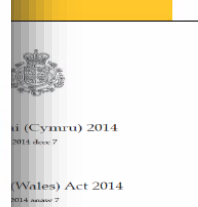
November 2021

Final Internal Audit Report

Marion Pryor BA MA CMIIA CPFA
Nanette Williams MSc CMIIA CIA

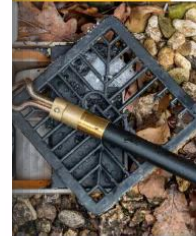
Council Sundry Impact of

Challengers

Local Government (Wales) Act 2014
Status Update

Strategy & Action Plan

Investigations – of Works

Investigation Report

DIWEDDARIAD ARCHWILIO MEWNOL RHAGFYR 2021

Marion Pryor BA MA CMIIA CPFA, Pennaeth Archwilio a Risg

MarionPryor@YnysMon.gov.uk

TABL CYNNWYS

GWAITH SICRWYDD A GWBLHAWYD ERS Y DIWEDDARIAD DIWETHAF	3
Buddsoddi mewn Asedau	3
Adennill Mân Ddyledion y Cyngor ac effaith Covid-19	4
Llety Sipsiwn a Theithwyr (Gofynion Deddf Tai (Cymru) 2014)	4
Ymchwiliad - Gwasanaethau Eiddo	5
GWAITH AR Y GWEILL	6
Menter Twyll Genedlaethol	6
CAMAU GWEITHREDU SY'N WEDDILL	7
BLAENORIAETHAU AR GYFER 2021-22	8
Capasiti Cyfredol	8
Blaenoriaethau Tymor Byr/Canolig	8
Blaenoriaethau mwy Hirdymor	8
ATODIAD 1 - CAMAU GWEITHREDU SY'N WEDDILL (DANGOSFWRDD 4ACTION) AR 1 RHAGFYR 2021	9

GWAITH SICRWYDD A GWBLHAWYD ERS Y DIWEDDARIAD DIWETHAF

1. Mae'r adran hon yn darparu trosolwg o adroddiadau archwilio mewnol a gwblhawyd ers y cyfarfod diwethaf, yn cynnwys y raddfa sicrwydd gyffredinol a nifer y materion / risgiau a godwyd.
2. Rydym wedi cwblhau **pedwar** adroddiad yn y cyfnod dan sylw, a gwelir crynodeb ohonynt isod:

Teitl	Cyf. Cofrestr Risgiau Corfforaethol	Dyddiad yr Adroddiad Terfynol	Lefel Sicrwydd	Critigol	Sylweddol	Cymedrol	Cyfanswm
Buddsoddi mewn Asedau	YM49	Tachwedd 2021	Sicrwydd Rhesymol	0	0	0	0
Adennill Mân Ddyledion y Cyngor ac effaith Covid-19	Amh.	Tachwedd 2021	Sicrwydd Cyfyngedig	0	3	5	8
Llety Sipsiwn a Theithwyr	YM29	Tachwedd 2021	Sicrwydd Rhesymol	0	0	0	0
Ymchwiliad - Gwasanaethau Eiddo	Amh.	Tachwedd 2021	Amh.	Amh.	Amh.	Amh.	Amh.

Buddsoddi mewn Asedau

Sicrwydd Rhesymol	Materion/Risgiau	
	0	Critigol
	0	Sylweddol
	0	Cymedrol

3. Roedd ein hadolygiad yn ceisio ateb y cwestiwn allweddol a ganlyn:

A oes gan y Cyngor drefniadau digonol mewn grym i liniaru'r risg i gynaliadwyedd ac effeithiolrwydd ei asedau ffisegol o ganlyniad i danfuddsoddi a diffyg datblygu?

4. Ar y cyfan, daeth ein hadolygiad i'r casgliad bod y Cyngor yn y broses o atgyfnerthu ei fframwaith ar gyfer rheoli'r risg nad yw asedau ffisegol yr Ynys (e.e. adeiladau, ffyrdd, rhwydwaith TG) yn addas i'r diben, neu nad ydynt yn cwrdd ag anghenion y cyhoedd a busnesau, oni bai bod y Cyngor yn buddsoddi'n ddigonol i'w cynnal a'u datblygu. Er hyn, mae'n amlwg bod y Cyngor yn wynebu penderfyniadau anodd oherwydd bod y gofynion

o ran cynnal a chadw'r asedau cyfalaf sydd ym mhorthfolio asedau cyfredol y Cyngor ar raddfa mor fawr, a'r heriau a wynebwr ganddo wrth ystyried y gofynion hyn yng nghydestun y cyllid cyfalaf sydd ar gael iddo.

- Oherwydd y ffactorau a amlinellir uchod, mae'n rhy gynnar i gynnal asesiad llawn o effeithiolrwydd y dulliau sydd gan y Cyngor ar waith i reoli'r risg i gynaliadwyedd ac effeithiolrwydd ei asedau ffisegol. Nid ydym wedi codi unrhyw 'Faterion/Risgiau' ffurfiol y dylid eu dwyn i sylw'r rheolwyr, gan fod y gwaith yn mynd rhagddo. Pa fodd bynnag, mae gennym **sicrwydd rhesymol** bod y Cyngor yn cydnabod bod angen gwaith pellach yn y maes hwn, ac mae'r cynnydd hyd yma yn dangos ei fod wedi ymrwymo i atgyfnerthu ei framwaith rheoli yn y maes hwn. Byddwn yn parhau i fonitro'r risg wrth symud ymlaen.

Adennill Mân Ddyledion y Cyngor ac effaith Covid-19

Sicrwydd Cyfyngedig	Materion/Risgiau	
	0	Critigol
	3	Sylweddol
	5	Cymedrol

- Roedd ein hadolygiad yn ceisio ateb y cwestiwn allweddol a ganlyn:

A oes gan y Cyngor drefniadau cadarn ar waith i adennill mân ddyledion yn effeithiol ac a yw wedi rheoli effaith Covid-19?

- Ar y cyfan, daw'n hadolygiad i'r casgliad er bod gan y Cyngor rywfaint o drefniadau ar waith i adennill mân ddyledion nid ydynt yn rhagweithiol nac yn gadarn; mae oedi o ran uwchgyfeirio dyledion er mwyn cymryd camau i'w hadennill a methiant o ran cynnal cyfrifon cywir ar gyfer dyledwyr yn effeithio ar allu'r Cyngor i adennill dyledion. Mae adleoli'r Tîm Adennill i gefnogi gwasanaethau rheng flaen eraill ac atal camau i adennill dyledion yn ystod y pandemig hefyd wedi rhwystro'r Cyngor rhag adennill mân ddyledion.
- Rydym wedi codi wyth Mater/Risg, sydd angen camau rheoli lefel uchel i ganolig a chyfraniad Penaethiaid Gwasanaethau i'w datrys. Felly, dim ond **sicrwydd cyfyngedig** y gallwn ei roi i'r trefniadau ar gyfer llywodraethiant, rheoli risg a rheolaeth yn y maes hwn.
- Rydym wedi cytuno ar gynllun gweithredu gyda'r rheolwyr ac rydym wedi'n sicrhau bod rheolwyr yn bwriadu mynd i'r afael â'r holl Faterion/Risgiau erbyn 30 Mehefin 2022. Mae'r Cyfarwyddwr Adnoddau/Swyddog Adran 151 wedi comisiynu ymgynghorwr i fynd i'r afael â'r materion a'r risgiau a godwyd yn y Cynllun Gweithredu. Mae prosiect â cherrig milltir wedi'i ddatblygu a'i gytuno gyda'r ymgynghorwr.

Llety Sipsiwn a Theithwyr (Gofynion Deddf Tai (Cymru) 2014)

Sicrwydd Rhesymol	Materion/Risgiau	
	0	Critigol
	0	Sylweddol
	0	Cymedrol

10. Roedd ein hadolygiad yn ceisio ateb y cwestiwn allweddol a ganlyn:

A oes trefniadau effeithiol ar waith gan y Cyngor i asesu anghenion llety'r gymuned Sipsiwn a Theithwyr o dan ofynion Deddf Tai (Cymru) 2014 ac a oedd rheolwyr wedi mynd i'r afael â'r materion/risgiau a oedd angen sylw a godwyd yn wreiddiol yn ei adroddiad 'Sicrwydd Rhesymol' ym mis Mawrth 2019?

11. Daeth ein hadolygiad i'r casgliad y rhoddwyd sylw i'r holl 'faterion/risgiau' a godwyd yn ein hadolygiad gwreiddiol ac mae'r cynllun gweithredu wedi'i gwblhau. Bu oedi mewn cynnydd wrth weithredu argymhellion yr Asesiad o Lety Sipsiwn a Theithwyr diwethaf yn 2016. Fodd bynnag, oherwydd y newidiadau tebygol yn anghenion llety grwpiau o Sipsiwn a Theithwyr ar yr Ynys, rydym yn fodlon bod y Cyngor wedi penderfynu disgwyl am ganlyniadau'r Asesiad o Lety Sipsiwn a Theithwyr presennol cyn ymrwymo i unrhyw wariant pellach. Felly, gallwn barhau i ddarparu lefel 'Resymol' o sicrwydd yn y maes hwn.

Ymchwiliad - Gwasanaethau Eiddo

12. Rydym wedi cynnal ymchwiliad i'r honiad yn ymwneud â gweithgareddau caffael y Gwasanaeth Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo.
13. Daeth ein hadolygiad i'r casgliad bod y Gwasanaeth Eiddo'n dyrannu llawer iawn o waith i'r cyflenwr a nodwyd yn yr honiad, ac o'r herwydd gall hynny arwain at ganfyddiad bod y cyflenwr hwnnw'n cael ei ffafrio. Fodd bynnag, nid oeddem yn gallu canfod unrhyw dystiolaeth bod unrhyw aelod o staff yn rhoi ffafriaeth amhriodol i'r cyflenwr wrth ddyrannu gwaith ac mae swyddogion yn gweithio'n unol â'r rheolau a osodwyd gan y Cyngor a gan y Gwasanaeth Eiddo ei hun. Serch hynny, rydym wedi nodi dau fater sy'n berthnasol i'r ymchwiliad hwn:
- Yr angen i sefydlu contract neu fframwaith yn benodol ar gyfer gwaith draenio, gan gymryd i ystyriaeth y cyngor a ddarparwyd gan y Cyfreithiwr Contractau, Caffael a Llywodraethiant Corfforaethol
 - Gwneud rhagor o waith i adolygu'r risg o dwyll a llygredd mewn perthynas â chaffael yn ehangach ar draws y Cyngor.
14. Cawsom sicrwydd rhesymol o esboniadau swyddogion bod gwaith a ddynodwyd fel gwaith 'brys' ei natur yn waith brys mewn gwirionedd. Fodd bynnag, mae elfen o farn a disgresiwn, ac mae'n bwysig bod swyddogion yn cadw'r holl ddogfennau i ddangos bod y broses gywir yn cael ei dilyn bob amser, gan fod risg y gallai'r Cyngor wynebu hawliadau am iawndal os profir ei fod wedi trin cwmni yn anffafriol.
15. Byddai'n ddoeth i uwch reolwr annibynnol oruchwylio a chraffu ar y mater yn rheolaidd i sicrhau bod y Gwasanaeth yn cynnal y safonau uchaf o reoleidd-dra (y pwerau a'r awdurdod cywir i wario arian) ac uniondeb (gweithredu'n unol â gwerthoedd y Cyngor). Mae hyn yn golygu ymddwyn yn onest, yn deg a gydag uniondeb ac osgoi gwastraff neu ormodedd ac osgoi unrhyw elw neu fudd personol, gan gynnwys rhoi'r argraff o hynny.

GWAITH AR Y GWEILL

16. Mae'r archwiliadau canlynol ar y gweill ar hyn o bryd:

Maes Archwilio	Cyf. Cofrestr Risgiau Corfforaethol	Gwasanaeth	Rheswm dros yr Archwiliad	Cam
Rheoli Trwyddedau Meddalwedd	YM38	Trawsnewid	Y Gofrestr Risgiau Corfforaethol	Adroddiad Drafft
Rheoli'r risg o dwyll a llygredd ym maes caffael	YM46	Adnoddau	Y Gofrestr Risgiau Corfforaethol, Strategaeth Gwrth-dwyll, Llwgwrwbrwyo a Llygru 2021-24 ac wedi'i godi yn ystod ymchwiliad	Gwaith Maes
Llywodraethu Gwybodaeth	YM3	Corfforaethol / Busnes y Cyngor	Y Gofrestr Risgiau Corfforaethol	Gwaith Maes

Menter Twyll Genedlaethol

17. Rydym yn parhau i ymchwilio i'r gyfran gyntaf o ganlyniadau paru'r Fenter Twyll Genedlaethol ar gyfer 2020/21 a gafodd eu rhyddhau ym mis Ionawr 2021. Mae'r canlyniadau paru'n amlygu twyll neu wallau posib â systemau'r Cyngor. Er mwyn amddiffyn y pwrs cyhoeddus rhag twyll a gwallau rydym yn y broses o adolygu'r canlyniadau paru hyn i atal cynnydd posib mewn gordaliadau.
18. Ar hyn o bryd, rydym yn ymchwilio i'r canlyniadau paru canlynol:
- O'r Gyflogres i'r Gyflogres
 - O'r Gyflogres i Dŷ'r Cwmnïau
 - O'r Gyflogres i Gredydwy
 - O'r Gyflogres i Bensiynau
 - O'r Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor
 - O'r Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor i Bensiynau
19. Byddwn yn adrodd ar ganlyniadau'r ymchwiliadau hyn yn ein hadroddiad Gwrth-dwyll, Llwgwrwbrwyo a Llygru Blynyddol.
20. Mae Swyddfa'r Cabinet yn ei gwneud hi'n ofynnol i'r Cyngor gwblhau uwch-lwythiad data blynyddol er mwyn paru'r rheiny sy'n derbyn Disgownt Person Sengl ar y Dreth Gyngor â'r Gofrestr Etholiadol cyn diwedd Ionawr 2022. Byddwn yn gweithio gyda chydweithwyr yn yr adrannau hyn y ddarparu'r data yn unol â'r gofyniad.

CAMAU GWEITHREDU SY’N WEDDILL

21. Mae'r gwaith i gynorthwyo gwasanaethau i roi'r camau sydd yn weddill ar waith yn parhau. Mae'r dangosfwrdd '4action' yn [Atodiad 1](#) yn rhoi trosolwg o statws y camau gweithredu ar 2021.
22. Ar hyn o bryd mae 14 o'r camau'n hwyr (6 Sylweddol; 8 Cymedrol), ac yn berthnasol i'r gwasanaethau Adnoddau, Dysgu a Busnes y Cyngor. Maent yn ymwneud â 'Materion / Risgiau' a godwyd mewn chwe archwiliad:
 - Taliadau - Cyflenwyr Cynnal a Chadw
 - Adnabod anfonebau dyblyg ac adennill taliadau dyblyg
 - Mân Ddyledwyr
 - Proses Ymadawyr
 - Parhad Busnes
 - Llywodraethu Gwybodaeth Ysgolion
23. Rydym yn gweithio gyda'r gwasanaethau i'w cynorthwyo i weithredu'r camau hyn.

BLAENORIAETHAU AR GYFER 2021-22

Capasiti Cyfredol

24. Rydym wedi llwyddo i recriwtio i'r swydd wag Uwch Archwilydd a byddwn yn croesawu'r aelod newydd i'r tîm ar 13 Rhagfyr 2021. Golyga hyn bod gan y tîm gapasiti llawn fwy neu lai, gyda dim ond hanner swydd lawn amser yn wag, a hynny oherwydd trefniant gweithio'n hyblyg. Fodd bynnag, mae un aelod o'r tîm yn dal i fod yn absennol oherwydd salwch tymor hir.

Blaenoriaethau Tymor Byr/Canolig

25. Mae'r Gofrestr Risgiau Corfforaethol ynghanol adolygiad sylweddol.
26. Ein prif flaenoriaeth yw adolygu'r risgiau 'coch' ac 'ambr' sydd yn weddill ac sydd heb eu hadolygu eto neu heb eu hadolygu er y ddwy flynedd ddiwethaf.
27. Byddwn hefyd yn parhau i fynd ati'n rhagweithiol i hyrwyddo a monitro'r angen i fynd i'r afael â'r materion/risgiau archwilio mewnol sydd yn weddill.
28. Nid oes gan yr Uwch Archwilydd newydd gefndir ym maes archwilio mewnol, felly byddwn yn darparu cymorth ychwanegol er mwyn datblygu eu sgiliau archwilio technegol.

Blaenoriaethau mwy Hirdymor

- Cyflawni'r Strategaeth Gwrth-dwyll, Llwgwobrwyo a Llygru 2021-24, yn cynnwys parhau i fynd i'r afael ag argymhellion Archwilio Cymru sydd wedi'u cynnwys yn eu hadroddiad 'Gwella ein Perfformiad' - Mynd i'r Afael â Thwyll yng Nghymru
- Gweithio â chydweithwyr yn y Rîm Perfformiad i wella'r gwaith mapio sicrwydd ledled y Cyngor a chyfrannu at y gwaith o ddatblygu'r Grŵp Adolygu Perfformiad.
- Paratoi ar gyfer yr Aseiad Ansawdd Allanol ym mis Mehefin 2022.

ATODIAD 1 - CAMAU GWEITHREDU SY'N WEDDILL (DANGOSFWRDD 4ACTION) AR 1 RHAGFYR 2021

